

Ellen Giepmans was een van de sprekers in ochtenddeel van de conferentie. In gaf zij 20 minuten een heldere toelichting op de huidige stand van zaken rond de doelgroep tiener-/jongeouders:

'Het aantal tienermoeders is al jaren redelijk constant: het gaat jaarlijks om 3200 moeders, met de leeftijd tot 20 jaar. Nederland behoort daarmee tot een van de landen met het laagste aantal tienermoeders. Het Centraal Bureau voor Statistiek heeft een verdeling van deze doelgroep over de provincies gemaakt: Zuid-Holland: 843, Noord-Holland: 450, Noord-Brabant: 379, Gelderland: 348

Zeeland heeft het minste aantal tienermoeders: 68.

Hoewel het aantal tienermoeders constant blijft, neemt de ernst van de multi-problem-situaties toe. Deze worden steeds complexer. Dat betekent meer problemen op meer verschillende levensgebieden. U kunt zich voorstellen dat het echt om coördinatie vraagt om het hulpaanbod op de verschillende gebieden op elkaar af te stemmen om een jonge ouder daadwerkelijk goed te kunnen helpen. Mensen met een verstandelijke beperking vragen hierin bijzondere aandacht: Fietje Schelling heeft vanuit JSO het initiatief genomen om voor deze doelgroep een ketenaanpak te ontwikkelen.

De verantwoordelijkheid voor de hulpverlening aan tienerouders, is sinds de komst van de WMO verschoven van de landelijke overheid naar gemeenten. Dankzij extra geld uit Den Haag dat mede door Esmée Wiegman van de Christen Unie beschikbaar werd gesteld, kon in 2008 worden geïnvesteerd in extra opvangplaatsen voor tienermoeders en in expertiseoverdracht. Dit bood mogelijkheden, al is het niet overal even succesvol verlopen.

Voor de Fiom betekende de verschuiving van verantwoordelijkheden ook een verschuiving van werkzaamheden. In plaats van het voeren van ongeveer 1000 face-to-face gesprekken per jaar, ligt het accent nu op de organisatie van landelijke activiteiten ter ondersteuning van lokale initiatieven en op de uitvoering van digitaal aanbod: e-mail, chat en het bieden van de mogelijkheid om als doelgroep met elkaar (digitaal) in contact te komen. Ook werken we mee aan productontwikkeling. Zo is onze methodiek 'Een eigen plek, een aparte aanpak' met onderbouwing beschreven door Martine Delfos. En natuurlijk mogen we in deze opsomming het infoportaal tienermoeders niet vergeten.

BES-eilanden

Een andere ontwikkeling is dat sinds oktober vorig jaar de BES-eilanden bijzondere NL-gemeenten zijn geworden. Dit houdt in dat de Nederlandse overheid verantwoordelijk is voor onder andere de seksuele gezondheid van de eilandbewoners, maar ook dat de Nederlandse abortuswetgeving nu ook voor deze eilanden geldt. Het is nog wel ingewikkeld om deze ook daadwerkelijk uitgevoerd te krijgen. Vorig jaar heb ik deelgenomen aan de conferentie over tienermoeders op Aruba. Alle Antilliaanse eilanden waren vertegenwoordigd. Het doel was om kennis te verzamelen, te delen, en te leren van elkaar. Opvallend was de enorme betrokkenheid en openheid van de deelnemers. Over alle taboes werd gesproken. Wat nog meer opviel, was de dubbele moraliteit die op Aruba heerst: seksuele voorlichting is op sommige scholen verboden en er wordt thuis niet over seks gesproken. Iedereen weet echter dat jongeren seks hebben. Het sociale netwerk wordt steeds kwetsbaarder: het was gebruikelijk dat grootouders hun kind en kleinkind opvingen, maar zij moeten nu ook steeds meer en langer werken; en hebben niet zelden problemen op een aantal zelfde items.

Hulpverleners spraken over uitgestelde verantwoordelijkheid. Daar bedoelden ze mee, dat veel jongeren nooit geleerd hebben om verantwoordelijkheid te nemen voor hun leven. Hulpverleners leren dit de jonge moeder en helpen haar hiermee totdat ze in staat is om het allemaal zelf te

doen.

Schoolbesturen hebben op Aruba veel macht: zij bepalen welke lessen er worden gegeven en kunnen seksuele voorlichting verbieden. Ook hier is sprake van een dubbele moraliteit. Want als een jong meisje zwanger is, wordt ze wel van school gestuurd. Op dit moment heeft Aruba geen leerplichtambtenaar met de bevoegdheden zoals we dat in Nederland kennen. Hulpverleners hebben dus geen stok achter de deur om de tienermoeder op school te krijgen of te houden. Uit welk land of eiland de deelnemers ook afkomstig waren: iedereen erkende de noodzaak van de ketenaanpak en preventie.

Preventie

Over preventie gesproken: uit het recente Nederlandse 'Date en Seks onderzoek' dat dit voorjaar is gehouden, blijkt dat de helft van de jongeren wel eens onveilige seks heeft. Anticonceptie wordt niet of niet goed gebruikt. Preventie moet dus niet alleen gericht zijn op kennis, maar ook op houding en vaardigheden. Waardevolle hulpverlening komt tot uiting in de bejegening: persoonlijke, positieve aandacht & doelgerichtheid. Maar ook: van elkaar leren, elkaar inspireren, de hulpverlening aan jonge ouders zien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Mooie initiatieven

Sinds 2008 zijn er veel mooie initiatieven zijn genomen om tienerouders en hun kinderen beter te kunnen helpen. Als ik kijk naar wat er de afgelopen jaren is veranderd, dan valt op dat in ieder geval de landelijke expertgroep is gegroeid. Hierin zitten de coördinatoren van succesvolle tienermoederprojecten in het land, onder andere van Donna, Jem & Kids, Steady en JSO. Ervaringen en ideeën worden uitgewisseld, zodat de deelnemers niet alles zelf hoeven te bedenken. Naast de coördinatiepunten die er al waren zoals Steady (Rotterdam), Donna (Hengelo) en Jem (Eindhoven) zijn er nieuwe coördinatiepunten: in onder andere Nijmegen, Leeuwarden, Heerlen, Apeldoorn en Maastricht. De meeste coördinatiepunten hebben een laagdrempelige inloop voor jonge ouders en stemmen de hulpverlening en diensten voor jonge ouders in de regio op elkaar af. Jammer genoeg zijn niet alle initiatieven geslaagd. In sommige plaatsen worden tienerouders niet als knelpunt ervaren. En in sommige gemeenten is het aantal ook gewoon laag.

Er is de afgelopen jaren ook een aantal nieuwe woonprojecten bij gekomen, bijvoorbeeld in Apeldoorn en Utrecht. In de provincie Zuid-Holland is een 24-uurs opvangvoorziening geopend voor jonge moeders tot 23 jaar. Om in aanmerking te komen, is een indicatie van Bureau Jeugdzorg nodig of een doorverwijzing van de gemeente. En door een bijdrage van VWS, is het jonge moederhuis van Siriz in Gouda nog steeds open.

De komst van de centra voor Jeugd en Gezin zijn niet altijd positief voor het aanbod voor jonge ouders, maar in sommige steden, zoals in Alkmaar pakt het wel goed uit. Daar is door alle betrokken instellingen gebrainstormd over hoe het beste aan de hulpbehoefte van de doelgroep tegemoet kon worden gekomen.

Flevoland heeft sinds kort een expertisecentrum voor kwetsbare meiden. Het expertisecentrum wordt ondersteund door de gemeente, Bureau Jeugdzorg en het ROC. Wellicht dat Almere hierdoor wat kan zakken op de ranglijst. Op dit moment wonen daar de meeste tienermoeders van Nederland.

Kompaan en de Bocht in Tilburg/Goirle hebben een methodiek ontwikkeld voor tienermoeders met gedragsproblemen: Lima. Deze methodiek heeft in 2010 de landelijke jeugdzorgprijs gewonnen.

Altra uit Amsterdam biedt het hele spectrum aan: van ambulante begeleiding tot opname. Tijdens een intakegesprek worden de hulpvragen geïnventariseerd en wordt een programma op maat samengesteld. De medewerker van Altra houdt samen met de jonge moeder de regie.

Tot slot nog even de jonge vaders: het blijft toch lastig om hen er bij te betrekken. Hulpverleners hebben vaak hun handen vol aan moeder en kind en daardoor geen tijd voor de vader. Waar het kan, wordt deze erbij betrokken. Er wordt vanuit de landelijke expertgroep gewerkt aan een methodiekbeschrijving. Vanuit Donna/Atlas is een boekje gemaakt met portretten van jonge vaders.

Goede hulpverlening aan ouders werkt preventief voor kinderen. Een aantal projecten zijn echter specifiek gericht op preventie: Voorlichting op scholen kan worden gegeven door ervaringsdeskundigen, maar ook door leerkrachten zelf. Ter ondersteuning daarvan heeft SoaAids het lespakket 'Lang leve de liefde' ontwikkeld, dat nu wordt herzien. Medio 2012 is de digitale versie beschikbaar: op een portal zijn daar voor alle onderwijstypes lessen te vinden om de seksuele en relationele vorming te bevorderen. Aan het onderwerp 'Zwanger en dan.' kan een aparte les worden gewijd. Op dit moment loopt nog de landelijke campagne: 'Maak seks lekker duidelijk', van Rutgers WPF en Soa Aids NL, bedoeld om jongeren grenzen bij te brengen op het gebied van seks.

Bezuinigingen

Deze ochtend besteden natuurlijk ook aandacht aan de bezuinigingen die ook voor onze tienerouders gevolgen zullen hebben.

Door nieuwe bezuinigingen:

- laten gemeenten steeds vaker het doelgroepenbeleid los: zij vinden dat de hulp aan tienermoeders voldoende geregeld is via de CJG's. Deze centra zijn nog te vaak optelsom van instellingen en aanbod met weinig deskundigheid op het terrein van jonge ouders
- er wordt ook bezuinigd door te schaven aan bijvoorbeeld openingstijden of door het sluiten van inlooppunten (denk aan Steady in Rotterdam) of door het verlagen van de leeftijdsgrens van het aanbod: van 23 naar 20 jaar. Zonde. De adolescentie-fase houdt niet op bij 20 jaar en de multi-problem-situatie waar zij inzitten ook niet. Om daadwerkelijke verandering tot stand te brengen is 't nodig om te investeren in de relatie, in de bejegening en dat kost tijd.
- Het wordt ook steeds moeilijker om succesvolle projecten structureel te maken

Waardevol

Als professional kun je soms in hetzelfde schuitje zitten als de jonge ouders die je begeleidt: financiën, huisvesting en netwerkcontacten vormen vaak een probleem. Terwijl dit geregeld moet zijn om de onderliggende problemen adequaat aan te kunnen pakken.

Bij de jonge moeders ga je uit van de eigen kracht; je probeert dit te stimuleren zodat de jonge moeders zelf het heft in handen kunnen nemen om de situatie te verbeteren. Maar voor jezelf is het ook belangrijk om in je eigen kracht te blijven geloven: Ook jij bent waardevol!

In groepen stimuleren we dat tienermoeders van elkaar leren; als je dat weer vergelijkt met onszelf: dan kunnen wij leren van elkaar, van collega-instellingen (doel van deze dag) en tijdens regio intervisies. Misschien kunnen we nog wat van onszelf leren als we de deskundigheid die we inzetten voor de tienermoeders, vertalen naar onze houding in de organisatie waar we werken of richting de gemeente.

De minister en staatssecretaris van het ministerie van VWS schrijven in hun kamerbrief 'Zorg en ondersteuning in de buurt' dat het huidige jeugdstelsel zo complex is dat het adequate hulpverlening aan jongeren en gezinnen met complexe problemen in de weg staat. Zij pleiten ervoor dat mensen hulpverleners nodig hebben die elkaar kennen, samenwerken en van elkaar weten wat ze doen. Het verbeteren van de zorg en ondersteuning in de buurt een verantwoordelijkheid voor iedereen. Ieder draagt daar vanuit haar en zijn eigen rol een steentje

bij, maar met een gezamenlijk doel.

Coördinatiepunten voor jonge ouders zijn dus precies wat ze bedoelen! Daarom kom ik ook uit op de volgende stelling:

Als je kijkt naar deze doelgroep is de goedkoopste manier van bezuinigen het investeren in een specifieke aanpak voor jonge ouders en hun kinderen! Ik ben benieuwd wat je daar van vindt.

Tekstbewerking: Petra Oude Lenferink